

АНАЛИЗА СТАЊА СА АКЦИОНИМ ПЛАНОМ
ПРЕВЕНЦИЈЕ МАЛОЉЕТНИЧКОГ ПРЕСТУПНИШТВА
И ПРИМЈЕНЕ АЛТЕРНАТИВНИХ МЈЕРА У ГРАДУ ДОБОЈУ

NAŠIH20
Biro za ljudska prava
Human Rights Office godina

САДРЖАЈ

Увод	страна	4
Анализа стања у Граду Добоју	страна	11
План активности за реализацију стратешких циљева и стратешких програма превенције малољетничког преступништва и примјене алтернативних мјера	страна	21

На основу у посљедњих неколико година научених лекција и искустава о стању и проблематици малолетничког преступништва у БиХ, УНИЦЕФ БиХ је покренуо иницијативу за реализацију пројекта под називом „Заштита дјецe изложене ризику и дјецe у контакту са законом у БиХ – Правда за свако дијете“ (у даљем тексту: Пројекат) у шеснаест општина у БиХ: Бањалука, Бихаћ, Бијељина, Брчко Дистрикт БиХ, Чапљина, Добој, Источно Сарајево, Козарска Дубица, Ливно, Мостар, Приједор, Сарајево, Травник, Требиње, Тузла и Зеница.

Партнери УНИЦЕФ-у, у реализацији овог Пројекта у су НВО „Биро за људска права“ из Тузле, „Центар за истраживање политике супростављања криминалитету“ из Сарајева и „Центар за људска права“ из Мостара.

Пројекат, као и у његовој првој фази, финансирају Швицарска влада (СДЦ) и Шведска развојна агенција (СИДА).

Основни циљ Пројекта је даље оснажити реформу система малолетничког правосуђа у БиХ у складу са међународним стандардима.

Прва фаза реализације Пројекта у Граду Добоју је израда Акционог плана превенције малолетничког преступништва и примјене алтернативних мјера у Граду Добоју (у даљем тексту: Акциони План).

Акциони план припремају, уз стручну помоћ и асистенцију особља Бироа за људска права из Тузле, чланови Мултидисциплинарног тима Града Добоја, који је 24. априла 2014. године својим рјешењем формирао градоначелник Добоја.

Чланови Градског Мултидисциплинарног тима су:

1. Ковиљка Трифковић	Дом здравља, Центар за заштиту менталног здравља Добој
2. Милена Вуковић	О.Ш. „Свети Сава“ Добој
3. Дејан Савић	Центар за социјални рад Добој
4. Љубиша Ђукановић	ЦЈБ Добој
5. Слободанка Лукић	ЦЈБ Добој
6. Тијана Нинковић	Основни суд Добој
7. Ваја Годоровић	Окружно тужилаштво Добој
8. Небојша Ђурђевић	Омбудсман за дјецу РС, Канцеларија Добој
9. Миа Дејановић,	УГ „ТоПеер“, Добој
10. Даниела Микић,	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности, Град Добој.

1. УВОД

1.1. Процес и методологија

Најважније активности које би требале бити наведене у табеларном дијелу Акционог плана, су:

- сензибилизирати јавност о значају примјене алтернативних мјера,
- развити системску примарну превенцију малолетничког преступништва у Граду Добоју,
- унаприједити инфраструктуру и стварати услове за примјену алтернативних мјера,
- унаприједити знање и вјештине професионалаца који раде на примјени алтернативних мјера, те проводе мјере превенције малолетничког преступништва,
- ојачати постојеће ресурсе за терапијски рад,
- успоставити праћење и координацију свих активности у оквиру акционог плана

Акциони план се ради у складу са ХРБАП методологијом, (ХРБАП – Human Rights Based Approach to Programming), која ставља на приоритетно мјесто реализацију дјечијих права у складу са Конвенцијом о правима дјетета.

Ова методологија је развијена у оквиру Пројекта „Заштита дјеце изложене ризику и контакту са законом у Босни и Херцеговини“ и користи се и у Пројекту „Правда за свако дијете“ (у даљем тексту: Пројекат).

Кључни аспект приступа развоју јесте одговорност. Са стајалишта људских права, појединци или групе су носиоци одређених права, док су институције и власти, као носиоци дужности, одговорни за поштовање, реализацију и заштиту тих права. Овакав приступ планирању користи смјернице и начела људских права за потребе изградње капацитета и њиховог функционисања.

Свим релевантним институцијама у Граду Добоју достављени су упитници и договорен временски оквир у коме је потребно доставити попуњене упитнике. Пројектни тим Бироа за људска права (у даљем тексту: Пројектни тим) је у периоду новембар – децембар 2014. одржао више састанака у институцијама које се баве дјецом и малолетницима, ради попуњавања ХРБАП матрица.

Попуњени ХРБАП упитници и матрице релевантних података о дјечи и малолетницима у Граду Добоју, допуњени Стратегијом интегрисаног локалног развоја Општине Добој у периоду 2012 – 2020. године, као солидним извором података и зацртаних праваца развоја Града, те нацртом Омладинске политике Општине Добој 2009.-2013, омогућили су израду нацрта документа, који Радна група треба да анализира, допуни и усвоји на једном или више својих састанака.

У септембру 2014. године чланови Радне групе су учествовали на семинару „Малолетничко преступништво у БиХ и региону – ресторативна правда и алтернативне мјере“, за чланове радних група – мултидисциплинарних тимова из Добоја, Источног Сарајева, Ливна и Травника.

На семинару су обрађене теме:

- (а) Алтернативне мјере и алтернативне санкције; појам и врсте, приказ њихових карактеристика и компаративна анализа искуства из региона;
- (б) Позитивна искуства Републике Хрватске у примјени одгојних препорука;
- (ц) Специфичности Програма третмана малољетника са поремећајима у понашању у Центру за одгој и образовање, Луг Самоборски, Р. Хрватска;
- (д) Закон о заштити и поступању са дјецом и налољетницима у казненом поступку у Федерацији БиХ до примјене међународних стандарда у заштити малољетника;
- (е) Одгојне препоруке и одгојне мјере као алтернатива кажњавања малољетника,
- (ф) Одгојне препоруке и начело опортунитета,
- (г) Одгојне препоруке и одгојне мјере - поступак изрицања и надзора њиховог извршења с аспекта судске праксе,
- (х) Програми третмана малољетних преступника у отвореном систему социјалне заштите; и
- (и) Улога центра за социјални рад у примјени одгојних препорука у Федерацији БиХ.

Током семинара организован је обилазак Завода за васпитање мушке дјеце и омладине, Сарајево.

Изради Акционог плана претходи Анализа стања малољетничког преступништва у Добоју, из које се могу уочити евентуални недостаци у појединим сегментима, а које је, такође евентуално, могуће без великих расхода отклонити, да би се превенција малољетничког преступништва довела на управљиви ниво.

1.2. Малољетничко преступништво у Босни и Херцеговини

Малољетничко преступништво може се оперативно дефинисати као друштвено непожељно и неприхватљиво понашање и/или поступци, које чине малољетни појединци или групе (до 14 година старости – дјеца, између 14 и 16 година– млађи малољетници, између 16 и 18 година – старији малољетници), а које друштво и његови органи – власт и установе – (законом или другим јавним документима) прописаним мјерама и поступцима предупредују и/или кажњавају, у распону од опомене до малољетничког затвора.

Истраживања показују да малољетни делинквенти (не сви, али најчешће) расту и формирају се у социјално угроженим породицама, у којима је унутрашња кохезија слабија од просјечне или пожељне, а обично односи такве породице ни са околином нису бољи (незапосленост, сиромаштво, најчешће као функције опћих односа и стања у друштву).

Предупредување – превенцију малољетничког преступништва обично дијеле на примарну превенцију – одвраћање малољетника од ситуација у којима могу починити деликт (тако што ће се, на примјер, бавити 'неизазовним' активностима), и формирање њихових ставова (васпитавање) да, и ако дођу у искушење, свјесно избјегну чињење престапа; и секундарну превенцију, односно мјере и поступке који ће малољетне делинквенте одвратити од понављања деликта, истог или другог. У том смислу, мјере санкција најважнији су, мада не и једини дио секундарне превенције.

Идеална превенција малољетничке делинквенције била би друштво које је успоставило све облике социјалне заштите, односно које стимулише компетитивност, али

нижепласиране не претвара у губитнике. Изградња таквог друштва је дуготрајан и напоран процес, са врло много фактора, сегмената и аспеката. Може се рећи да ни једна држава свијета није изградила такво друштво.

Али чињеница да су на томе путу бројна друштва успјешно одмакла, намеће потребу да Босна и Херцеговина, тамо гдје је то могуће и достигну (и поред ограничења, произашлих из поратног насиљења и друштвених и економских тешкоћа у којима се земља налази), убрза изградњу система и мјера превенције малољетничке делинквенције. Јер када би свака институција чекала на идеалне услове за вршење своје мисије, питање је да ли би их икада дочекала. Босну и Херцеговину на то упућују и бројни међународни споразуми, конвенције и други обавезујући документи и прописи, које је земља прихватила.

Познато је да је, међу земљама у транзицији, у Босни и Херцеговини сваки социјални процес, а поготово прогрес компликованији и успоренији, због бројних опћепознатих разлога. То се, свакако, односи и на процес превенције малољетничке делинквенције. Али тачно је и то, да малољетничка делинквенција није нова појава, да земља има дугогодишње искуство у 'хрвању' са њом, да постоје неопходне институције чији је то важан, неким од њих – и једини задатак. Ако не постоје на нивоу државе, постоје на нивоу ентитета и прописи, који се кроз праксу поправљају и прилагођавају и потребама, и поменути међународним документима, и добрим праксама у региону и шире. То, што би се лакше рјешавала делинквенција младих у богатијем, организованијем и запосленијем друштву, не умањује обавезу да се ефикасније и боље искористе средства и поступци који већ постоје. Напротив, управо боље кориштење постојећих ресурса допринос је изградњи друштва какво бисмо жељели за своју дјецу.

Према подацима ентитетских завода за статистику, у 2013. години на 1.000 младих од 14 до 18 година старости, у Федерацији БиХ било је 4,96 пријављених делинквената, а у Републици Српској 5,18. Те године број малољетних делинквената опао је у односу на претходну, 2012. годину и вратио се на просјек од око 900 пријављених у оба ентитета годишње, што је 5 од 1.000 младих тих година живота. Могло би се стога рећи да малољетничка делинквенција данас у БиХ није драматичан, али јесте један од сложенијих проблема, с обзиром на њене дугорочне посљедице.

За укупну превенцију малољетничке делинквенције прва и основна институција је породица у којој малољетници живе. Све је у реду када је она довољно снажна да њихову могућу делинквенцију спријечи, сузбије, евентуално санира и не дозволи рецидив. Савршени услови за малољетничко преступништво настају када је породица слаба и угрожена.

Слиједећа кључна институција је школа, основна и средња, коју далеко највећи број малољетника, па и делинквенти, похађају. То, поред осталог, значи да, поред учења, млади у школи требало би да имају и могућности да организовано и са друговима проводе и упражњавају своје слободно вријеме; спорт, хобије, културне потребе и друго. Школа је пресудна и због тога што, ако породица не врши своју васпитну улогу, онда школа постаје „резервна породица“, која не смије оманути. Стога је изузетно важно да они, који раде са дјецом, буду што боље упознати са теоријом и праксом препознавања асоцијалног понашања и техникама (и средствима) за његову превенцију и превладавање.

(Знатно мању улогу има предшколска установа; њен рад има исти циљ као и први разреди основне школе – да стручно и циљано социјализује дијете, систематичније него двориште или игралиште).

Врло је значајна улога институције локалне заједнице – општине. Она је одговорна за јавна игралишта, спортске терене и друга мјеста за мање или више организовано окупљање и активност малољетника. Поред тога, као (су)финансијер спортских, културних, хобистичких и других удружења, локална заједница може пресудно да утиче на њихов организован однос према подмлатку – истим оним малољетницима, којима пријети искушење делинквенције. А надасве, локална заједница је и прва, темељна инстанца власти. У њеној су надлежности рад општих социјалних установа – центара за социјални рад, те предшколских установа. На жалост: нису, мада би могла бити, материјална средства за рад школства, спорта, културе, (зграде, терени, опрема), која су у надлежности првог наредног степеника власти, али све се те активности одвијају у њеном простору, и њена одговорност и интерес од пресудне су важности и за њих.

Друга група институција дјелује пошто се деликт десио, односно на заштити правног поретка и, самим тим – на секундарној превенцији малољетничке делинквенције. То су полиција, тужилаштво и суд, односно институције које предлажу и/или одлучују има ли разлога за санкцију малољетном починиоцу и коју санкцију.

Трећу групу чине стручне установе којима је превенција малољетничке делинквенције важан задатак (центар за социјални рад, центар за ментално здравље, ...), или једини задатак (дневни – дисциплински центар, васпитна установа, васпитно-поправни дом, малољетнички затвор). То су, дакле, институције које те санкције спроводе.

Однос броја починилаца деликта и броја због њега осуђених значајно је већи у категорије малољетних у односу на категорију пунољетних починилаца. Управо мотивисано превентивним аспектом санкција, односно избјегавањем 'осветничке', ретрибутивне димензије санкција, а заштитом права и потребе за изградњом и социјализацијом младе личности, већ годинама ни половина пријављених малољетних преступника не изађе пред суд, као што то и препоручују међународни протоколи и конвенције.

У Босни и Херцеговини доминира, и нормативно и теорији и у примјени, становиште да (а) санкције треба да су утемељене колико на заштити друштва од аката делинквенције, толико и на заштити људских права самих малољетних делинквената, и да (б) треба да буду неодвојив и битан дио превенције. Оно има и практичне разлоге; јасно је да свако треба да одговара за почињени деликт, али друштву је пресудно важно да се тај деликт не понови, а поготово да не постане трајни начин понашања никога, а поготово не малољетника.

Међутим, проблем примјене ове политике је у томе што се не зна шта је са малољетним преступницима који нису изашли пред суд, а јесу преступници.

Погледајмо прво аспект праћења (или извјештавања, свеједно).

На примјер, Закон Републике Српске о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку за малољетне делинквенте (а који је на снази од 2011. године) предвиђа:

- полицијско упозорење;
- васпитне препоруке, које могу дати тужилац или судија појединац, а може и суд, уз још неке које ни тужилац ни судија појединац не могу дати, ако изрекне мјеру појачаног надзора, само што се тада зову „посебне обавезе“

(лично извињење оштећеном, накнада штете оштећеном, редовно похађање школе, посјеђивање васпитних, образовних, психолошких и других савјетовалишта – на располагању тужиоцу, те: рад за опште добро, прихватање одговарајућег запослења, смјештај у другу породицу, дом или установу, и лијечење у одговарајућој здравственој установи – све их може изрећи судија појединац);

- воспитне мјере, које може изрећи само суд (у вијећу)
 ((а) дисциплинске мјере: укор суда и упућивања у дисциплински центар, (б) мјере појачаног надзора, који врши или породица, или друга породица, или центар за социјални рад, (ц) заводске мјере, односно упућивање у воспитну установу, у воспитно-поправни дом или у другу установу за оспособљавање); и

- малољетнички затвор, који такође може изрећи само суд.
 (Истовјетно прописује и Кривични закон Федерације, изузев што за сада суд нема на располагању дисциплинску мјеру укор суда. Са почетком примјене Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Федерацији БиХ (од јануара 2015. године), ту мјеру имаће и судови у Федерацији).

У примјени: по Статистичком заводу РС, у Поглављу „Правосуђе“ Годишњака 2014. године, у 2013. години полиција је тужилаштвима пријавила 277 малољетних учинилаца кривичног дјела, која нису покренула поступак против 133 учиниоца (48 %), обуставила су поступак против 11 учинилаца (4 %), док су судовима предложила изрицање санкције за 133 учиниоца (48 %).

Да ли то значи да се на 48 % свих малољетних учинилаца кривичних дјела примјењују одредбе које оправдавају обуставу поступка (нецјелисходност, мала штета, итд. итсл.) ? Да ли је у неком од тих случајева дата воспитна препорука, и која ? Да ли су у оних 11 случајева користили своја законска овлаштења за давање воспитних препорука? И којих ?

Даље, од 133 за санкционисање предложена малољетника у Републици Српској, судови су судили 67 учинилаца (50 %). Шта је са осталима, не зна се. Од суђених 67, обустављен је поступак за 13. Да ли због воспитне препоруке судије – поједица, ни то се не зна. Санкција је изречена за 54 учиниоца, што је мање од 20 % од 277 пријављених. Нико није добио казну малољетничког затвора, 2 су добила заводску мјеру, 24 – мјеру појачаног надзора (не зна се чијег), а 28 – укор или усмјерење у воспитни центар (не зна се колико укора, а колико усмјерења) .

У истој години, према подацима Федералног завода за статистику, у Федерацији је било 600 учинилаца кривичних дјела, тужилашта су одбацила 191 пријаву (32 %, без да се наводе разлози), обуставила поступак против 138 учинилаца (23 %, без навода зашто,) а 271 учиниоца (45 %) су предала на суд.

Судови су разматрали 624 случаја (вјероватно: и из ранијих година), од чега су судије обуставиле 336 предмета (54 %), без индиције зашто, изречено је 11 мјера сигурности (2 %, али не знамо којих), и 277 санкција (44 %).

(Мјере сигурности из члана 106. Кривичног закона Ф БиХ су а) обавезно психијатријско лијечење; б) обавезно лијечење од овисности; ц) забрана вршења позива, активности или функција; д) забрана управљања моторним возилом; и е) лишење предмета (?). Њих суд може изрећи само уз санкцију. Није јасно мисли ли Федерални Статистички завод на те мјере).

Федерални завод даје преглед санкција које изричу судови малољетним преступницима, и то вишегодишњи преглед. Имајући у виду сврху овог документа, наводимо их у табели:

Године:	2009	2010	2011	2012	2013
Укупно изречено санкција:	176	188	217	286	258
Нису санкције*:					
Укор	-	-	-	-	-
Рад за опште добро:	-	-	-	1	-
% од санкција те године				0,3	
Дисциплинске мјере:					

Дисциплински центар:	9	7	32	68	80
% од санкција те године	5,1	3,7	14,7	23,8	31,0
Мјере појачаног надзора:	151	170	171	211	168
% од санкција те године	86,0	90,4	78,8	73,4	65,1
породице:	98	125	130	147	110
% од санкција те године	55,7	66,5	59,9	51,4	42,6
У другој породици:	-	-	1	-	2
% од санкција те године	0,0	0,0	0,5	0,0	0,8
Органа старатељства:	53	45	40	64	56
% од санкција те године	30,1	25,6	22,7	36,4	31,8
Заводске мјере укупно:	13	7	13	3	7
Васпитна установа:	11	2	9	1	3
% од санкција те године	6,3	1,1	4,1	0,3	1,2
Васпитно поправни дом	-	5	4	2	4
% од санкција те године	0,0	2,7	1,8	0,7	1,6
Специјална васпитна установа:	2	-	-	-	-
% од санкција те године	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Малољетнички затвор:	3	4	1	3	3
% од санкција те године	1,7	2,1	0,5	1,0	1,2

*напомене:

- *Завод није уочио да те године у Федерацији укор суда не постоји као санкција.*
- *рад за опште добро је васпитна препорука ако је изрекне судија појединац, или посебна обавеза уз санкцију, ако је изрекне суд, али није санкција.*

Дакле, у петогодишњем периоду судови врло ријетко досуђују малољетнички затвор, у мање од 2% предмета, а доминирају алтернативне мјере судова. Опада и удио заводских мјера. Мјере појачаног надзора стагнирају, а релативно опадају, са девет од десет у 2010. години на мање од двије трећине у 2013. години, јер упућивање у дисциплински центар расте од сваке двадесете санкције у 2009. до сваке треће у 2013. години, или преко осам пута за пет година. Уочимо још и то, да појачан надзор породице као санкција опада са скоро двије од три санкције (у 2010.) на једва двије од пет (у 2013.), док у истом периоду надзор центра за социјални рад расте, са сваке четврте скоро на сваку трећу мјеру.

Нема података да ли су и колико судови досудили посебних обавеза уз мјере појачаног надзора.

Дакле васпитне препоруке, које имају право дати тужилац и судија за малољетнике, а које су кључни дио пакета диверзионих мјера, не прати ни један завод за статистику. Намеће се као логичан закључак да је тако стога што, осим врло спорадичних изузетака, васпитне препоруке у ствари нико и не доноси. Другим ријечима; правосуђе у Босни и Херцеговини штедро користи мјере, алтернативне затвору, али диверзионе, тј. мјере преусмјерења са кривичног поступка, уопште не користи.

Зашто је то тако, дјеломичан одговор налази се у промеморији/закључцима судија и тужилаца из Републике Српске, које су девет мјесеци по почетку примјене Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, дакле већ у септембру 2011, упутили ВСТВ-у, неким министарствима Републике Српске и Заводу за запошљавање РС (?).

Уочимо да закључци/променија нису упућени ником другом осим наведених; ни Народној скупштини која је Закон донијела, ни општинама, ни организацијама за заштиту дјечијих права, за које сматрају да би требале бити укључене у Савјет за спровођење Закона, што и препоручују ВСТВ-у.

Том променијом, осим 'цеховских' питања (именовање судија и тужилаца за малољетнике, савјетника, нормирања рада, и сл.), људи чији је посао да проводе закон питају:

- ко ће обучити професионалце из центара за социјални рад посебним знањима о младима, које (тада нови) Закон тражи (интересантно је да себе ту не сврставају);
- ко ће основати прихватилиште за малољетнике, васпитни центар, васпитну установу, посебну установу за лијечење и оспособљавање, савјетовалиште за младе, и све оне установе које Закон такође тражи;
- ко ће саставити списак организација, установа и послова, на које се може упутити малољетни преступник да би се извршила мјера или препорука „укључивање у рад у корист хуманитарне организације или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја“.

Не знамо да ли је било још оваквих иницијатива. Али знамо да одговора нема ни данас.

Сматрамо да треба подсјетити:

прво, да малољетничко преступништво и њена превенција није ствар само судова, ни само правосудја, него и власти, и школа, и установа, и цијелог друштва. Свакако да подаци о делинквенцији и о мјерама санкција морају бити јасни и потпуни, јавни или барем доступни онима, којима су млади средина у којој раде. Али још прије; увођење начела преусмјерења са кривичног поступка у закон је само први корак, који не води никуда ако не постоје наредни кораци – барем успостављање установа које спровођење закона и тог начела то омогућују,

и друго, да превенција малољетничког преступништва кошта, а без јасних података и њиховог стручног тумачења немогуће је постићи оптималан однос утрошених средстава и позитивних резултата. Да ли ико и на какав начин уопште прати да ли је тај нови пакет мјера (мало старији од једне деценије) заживио и даје ли резултате?

Примјер; наша табела показује да је упућивање у дисциплински центар посљедних година популарна мјера. За претпоставити је да даје добре резултате, што би струка свакако требало да верификује. У Федерацији постоје само два дисциплинска центра, у Сарајеву и Тузли, а у Републици Српској – један, Дневни центар у Бањалуци. У вријеме када се посљедице пада наталитета вишеструко осјећају, не би ли било опортуно отворити дисциплинске центре свугдје, гдје (а) дјечи није далеко до њих доћи, (б) гдје постоје просторни предуслови и вољни донатори (а постоје), и (ц) гдје је стручан кадар, коме пријети незапосленост, потребно само доквалификовати? А ако тужилац и судија за малољетнике могу послати малољетног преступника „у васпитно, образовно, психолошко и друго савјетовалиште“, шта год то савјетовалиште било, колики је проблем да га могу послати и у дисциплински центар, на период од неколико мјесеци, на пар сати седмично?

Или други, њему комплементаран примјер; подаци показују да број мјера појачаног надзора породице опада, док расте број мјера надзора од стране центара за социјални рад. Центри за социјални рад у Федерацији водили су у 2013. години бригу о 31.188 малољетних особа, од тога о 4.542 особе са друштвено негативним понашањем, а појачано су надзирали, по налогу суда (из више година) 222 младе особе. Иначе, у 72 центра у тој години радило је 739 запослених. Бригу о хиљадама пунољетних особа нећемо ни помињати. (Подаци за Републику Српску о броју запослених у центрима за социјални рад, бројевима корисника, и њиховим односима врло су слични.) Не очекујемо ли можда мало превише од оваквих и оволиких центара за социјални рад ?

2.   **Анализа стања у Граду Добоју**

Подаци и показатељи за увод који слиједи преузети су из (а) Стратегије интегрисаног локалног развоја Општине Добој у периоду 2012 – 2020. године, (б) Омладинске политике Општине Добој 2009.-2013 и (ц) из публикација Републичког завода за статистику Републике Српске.

Територија Општине Добој, која је у међувремену добила статус града, је природно раскршће Босне, простор гдје се доминантни правац комуникације југ – сјевер долином ријеке Босне, јужније стијешњен планинама, овдје шири и на запад, долином Усоре, и на исток, долином Спрече, повезујући тако најгушће насељене и привредно најразвијеније дијелове Босне. Прије рата Добој је и био првенствено саобраћајно, транспортно, па и дистрибуцијско чвориште БиХ. Истовремено, на подручју Добоја се налазе солидне залихе неметалних сировина (угаљ, кречњак, кварцни пијесак, бентонит, ...), пољопривредно земљиште, шуме, што је прије рата запошљавало знатан број радника, чак више него промет и транспорт. Послије рата и Добој се нашао у дуготрајној и дубокој привредној кризи, из које тек у последње вријеме споро и тешко излази.

Са око 77,2 хиљада становника (половином 2013 године) Добој је пети по броју становника град у Републици Српској. У 65 руралних мјесних заједница (прије издвајања Станара и још неколико мјесних заједница у посебну општину) живи цца 68 % становништа, и све га је мање, У 10 мјесних заједница урбаног дијела Града живи осталих 32 % становника, и тај се однос постепено мијења у њихову корист, захваљујући имиграцији са села и изван Добоја. (И Добој, као и скоро цијела земља, пати од „бијеле куге“ – депопулације, старења и пада наталитета).

Однос броја запослених и незапослених (на евиденцији незапослених) 2013. године био би изненађујуће добар за просјек БиХ; 12,5 хиљада према 9,8 хиљада, или 1,29/1, да се не ради о административној формули: годину дана прије тај однос био је 12,6 хиљада према 11,8 хиљада, или 1,07/1.

Према процјенама РЗС, у Добоју је крајем 2013. године било око 11.700 малољетних особа, од којих је 3.550 имало до 7 година, 5.300 више од 6 а мање од 15 година, а 2.850 – више од 14, а мање од 18 година. Тада су непунољетне особе чиниле 15,2 % становника Добоја. С обзиром да нема новијих података, претпоставимо да је таква ситуација приближно и данас.

У градској администрацији један је самостални стручни сарадник у чијем опису послова и радних задатака је и брига о младима. У рад са младима директно су укључена још четири запослена, а посредно – још неколико из администрације Града.

Скупштина Града има Комисију за питања младих, а уз Кабинет начелника дјелује и трочлани савјет за питања младих. Буџет Града нема посебна средства за превенцију малољетничког преступништва, али на више позиција су планирана средства за

финансирање различитих пројеката и активности НВО и установа, чија реализација посредно врши ту превентивну функцију.

Град је додијелио неке просторе удружењима грађана – невладиним организацијама које окупљају младе. У Добоју постоји неколико традиционалних центара окупљања „конзумената културе“ – да се тако изразимо – свих грађана, па и младих, као што су Центар за културу и образовање, Културно-умјетничко друштво, Народна библиотека... Иста је (можемо рећи – и боља) ситуација са спортским удружењима и клубовима, којима Град у прошлости није штедио.

Међутим, катастрофална поплава 2014. године скоро свима њима уништила је опрему и оштетила просторе. Иста је ситуација и са бројним спортским клубовима и удружењима. Тешка буџетска ситуација тиме је у Добоју додатно отежана. Све ће то једном бити 'јуче', али познато је да младост не одликује стрпљење.

2.1. Процјена стања у области дјечије заштите

2.2. Образовни сектор

2.2.1. Предшколско образовање

У два обданишта у Добоју смјештено је укупно 245 дјеце, од око 3.550 дјеце предшколског узраста, или 7 %. Рад обданишта организован је у по 2 групе – од 1 до 3 и преко 3 године. У обдаништима је запослено 37 лица.

2.2.2. Основношколско образовање

У Добоју ради 46 основних школа, од којих је 10 централних и 36 подручних, (уз Основну музичку школу, у коју дјеца иду као у другу школу, поред основне), а похађа их (школске 2012/2013 године) 5.706 ученика (подаци РЗС). Са њима ради, што наставног особља, што осталих, 483 запослена.

2.2.3. Средње образовање

Шест средњих школа у Добоју похађа школске 2012/2013 године 3.231 ученик, а наставу и остале послове у школама обавља 255 запослених.

Важна напомена:

ХРБАП методологија стоји на становишту да је примарна превенција малољетничког преступништва у основи лоцирана у школама, у којима дјеца и млади проводе највише времена, у којима се претпоставља ауторитет наставника, и које једноставно не смију нити могу доспјети у кризе, од којих није заштићена свака породица.

Због тога су ХРБАП упитници и протоколи предвидјели прикупљање података о појавама које значајно утичу, превенирају и/или дају рано упозорење на настанак ризичних околности, које могу довести до преступништва младих.

То су, на примјер, питања и затражене процјене о:

- да ли има школа које немају школску библиотеку; (и колико те школе имају ученика);
- да ли има школа које немају (покривени/непокривени) простор за физичко васпитање;

- да ли има школа које немају дежурног наставника или видео-надзор у дворишту током одмора;
- броју ученика који похађају школске ваннаставне активности у школи;
- броју дјеце која не похађају основну школу;
- броју дјеце која напусте школу, не завршивши је (ту или неку другу);
- броју дјеце која, по завршетку основне школе, не наставе школовање;

Такође, ХРБАП упитници тражили су податке и о броју наставника (и школа у којима раде) који су прошли обуку/тренинг из сљедећих тема:

- Права дјетета;
- Насиље у породици и злостављање дјетета;
- Вршњачко насиље;
- Проблематика дјеце са поремећајем у понашању;
- Ненасилна комуникација;
- Малољетничко преступништво;
- Алтернативни програми рада са дјецом и младима у сукобу са законом;
- Улога превентивних програма у локалној заједници;
- Трговина дјецом и женама; те евентуалне
- остале релевантне теме.

Подаци нису тражени од школа, јер се у старту није знало ни колико их има ни које су, него од градске администрације, која, у ствари, те податке нема.

Међутим, прогнозирајући да ће у Акционом плану и школе и наставници наћи своје запажено мјесто, сугеришемо Тиму да прикупи што више ових података, јер ће њихова евалуација и сама дефинисати неке задатке, а несумњиво ће дати допринос квалитету и успјеху Акционог плана.

2.3. Социјална заштита

У области социјалне заштите у Добоју дјелује Центар за социјални рад, који је квалитетно и исцрпно попунио свој ХРБАТ протокол.

Преглед стручних кадрова	18
Социјални радник	10
Правник	4
Психолог	1
Социолог	1
Педагог	1
Социјални педагог	1

У Центру је запослено 18 стручних лица, тако да у овој области један стручњак покрива потребе цца 4.300 становника. Сматрају да би, да су им кадровима попуњени систематизовани послови, (29 стручних радника) били успјешнији. Истичу добру сарадњу са свим институцијама, релеватним за превенцију малољетничког преступништва, чак и са васпитним установама.

Центар има реферат дјечије заштите, са социјалним радником и два административна радника, док тим за малољетничко преступништво чине социјални радник, социјални педагог и психолог.

На терен излазе у свим случајевима породично-правне заштите, социјалне заштите, заштите дјеце, поготово дјеце са сметњама у развоју, као и код малољетничке делинквенције и породичног насиља, дакле у већини случајева.

Пословни простор у ком Центар ради сматрају одговарајућим, јер је приземље прилагођено инвалидним особама, имају просторе за рад са клијентима, чак и простор за саветовалиште за брак и породицу (већ двије године). Стање са опремом прије поплава било је врло добро, али тренутно све им треба: намјештај, ситни инвентар, хардверска и мрежна опрема. утолико прије што су успјешно користили СОТАК активну апликацију. Имају три возила за теренски рад.

У посљедње двије године стручњаци Центра похађали су семинаре – тренинге – савјетовања:

- насиље у породици (конференција, 2014);
- малољетничка делинквенција (стручно усавршавање лица на пословима кривично-правне заштите дјецe и пословима преступништва младих у РС, 2012/2013; те округли сто на тему улога сиситема социјалне заштите у провођењу Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку“, 2013.);
- права дјетета (едукација за тренере у хранитељству 2013/2014. и савјетовање „Рани раст и развој“ 2013. године);
- улога превентивних програма у локалној заједници (скупови – конференције: 'Стратегија социјалне заштите локалне заједнице као кључни фактор смањења социјалне искључености' 2014; 'Психолошке интервенције након природних несрећа и катастрофа', 2014; 'Посттрауматски стресни поремећај; посљедице и могући правци дјеловања социјалног рада', 2014);
- трговина дјецом и женама (едукација центара за СР: 'Регионални програм за социјалну заштиту и спрјечавање трговине људима') а сматрају да би им врло користила и обука о
- дјеци са проблемима у понашању,
- дјеци са сметњама у развоју,
- дјеци у сукобу са законом, и
- насиљу у породици.

У 2013. години Центар је радио са сљедећом дјецом – корисницима права на социјалну заштиту:

	До 14 год	14 - 16	16 – 18	свега
Дјеца без родитељског старања	29	5	14	48
дјеца без оба родитеља	2	2	4	8
дјеца напуштена од родитеља	2	0	0	2
дјеца самохраних родитеља	8	0	4	12
родитељи лишени родитељског права	0	1	0	1
родитељи спријечени да врше родитељску дужност	7	1	0	8
васпитно занемарена и запуштена дјеца	10	1	6	17
свега:	39	6	20	65

Трајна помоћ је пружена за сљедеће:

	До 14 год	14 - 16	16 – 18	свега
Помоћ за оспособљавање за живот и рад	0	6	2	8
Смјештај дјетета у другу породицу	7	0	1	8
Смјештај дјетета у установу социјалне заштите	9	3	2	14
свега:	16	9	5	30

Подаци Центра о малољетницима са друштвено негативним понашањем у Добоју, који чини 5,4 процената становништва Републике Српске, поређени са статистичким подацима за Републику Српску за 2013. годину, дјелују идилично:

Понашање:	скитња	просјачење	прости-туција	пре-кршаји	кривична дјела	алкохо-лизам	нарко-манија	Укуп-но
Република Српска	396	286	47		1.988	217	104	3.038
Град Добој	1	0	0	41	17	0	0	59
процент								1,9

У области спровођења санкција, Центар је у 2013. години имао задатак појачаног надзора над 6 малољетних преступника, (у претходној години – 1 надзор), као и задатак евиденције (и подсјећања), 3 мјере појачаног надзора у породици (исто толико и у претходној години). Обавезу провођења других мјера Центар није имао. Навели су и да је надлежни суд дао 33 укора (напрема 19 у претходној години)

Од васпитних препорука Центар не наводи ниједну. То, с обзиром да је у извршење скоро сваке васпитне препоруке (или посебне обавезе, ако је изрекне суд) укључен и надлежни опћински орган за социјални рад, значи да у Добоју нису у 2013. години изречене ни васпитне препоруке, ни посебне обавезе.

На питање да ли је успостављен систем размјене информација на линији полиција – правосуђе – Центар, одговарају потврдно, док на питање да ли Центар има прилике да утиче на јавне политике о малољетничком преступништву, нису одговорили.

По евиденцији Центра, рецидивитет је у стагнацији, а чешћи повратници су старији малољетници.

2.4. Сектор јавне сигурности

У оквиру Центра јавне безбједности Добој (ЦЈБ), у Граду постоје двије полицијске станице - Добој 1 и Добој 2.

У ЦЈБ ради једна инспекторица за малољетничку делинквенцију, дипломирани психолог, специјализирана за рад са малољетницима – жртвама кривичних дјела, а у ПС Добој 1 ради инспекторица, специјализирана за рад са малољетним извршиоцима кривичних дјела. Поред тога, у обје ПС укупно 10 полицајаца похађало је тродневну обуку и стекло сертификат за рад полицајца у заједници/школског полицајца, у складу са Законом о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Поред ове обуке, полиција је учествовала и на радионицама – округлим столовима о насиљу у породици, вршњачком насиљу, те трговини људима ради просјачења. Сматрају да би њима добро дошла до-обука из шире области рада са малољетним рецидивистима, а свима који се баве малољетничким преступништвом – унапрјеђење сарадње (путем округлих столова, договора, протокола о поступању), те интензивирање примарне превенције, нарочито предавањима и радионицама са школском омладином.

Поплава 2014. године уништила је просторије полиције, а у оквиру санација и оправки уредиће се (до средине наредне године) и простор и опрема за рад са малољетницима, тако да очекују боље радне услове.

Оцјена односа и сарадње са другим институцијама у овој области је дипломатична; најчешћу и најбољу сарадњу остварују са свима, изузев што не сарађују, а хтјели би – и са НВО сектором.

Истовремено, сматрају да мјере које друштво предузима на превенцији малољетничког преступништва нису довољне, те да би у тој области породица, школа и центри за социјални рад требали побољшати социопедагошку комуникацију са дјецом неприхватљивог понашања. Себе и правосуђе из тога изузимају.

Добојска полиција се међу првима у БиХ укључила у пројекте рада у заједници. Стога наводе да се регуларно састају са предсједницима савјета мјесних заједница, представницима вјерских институција, удружења мањина, јавног информисања, ... Прошле (2014. године) истовремено су реализовали локалне програме „Превенција малољетничке делинквенције“, „Спрјечавање вршњачког насиља“ и „Превенција злоупотребе алкохола, опјних дрога и дуванских производа“.

Током 2013. године ЦЈБ је регистровао 15 малољетних извршилаца кривичних дјела, и то 2 против живота и тијела и 13 – против имовине (5 тешких крађа и 8 крађа). Сваки случај обрађен је и прослијеђен Тужилаштву.

Сматрају да не постоје географска подручја из којих чешће долазе малољетни преступници, а са социјалног становишта – долазе из социјално угрожених породица; разведених родитеља, без једног родтеља, незапослених родитеља. Рецидивисти су најчешће старији малољетници, а деликти – крађе и тешке крађе.

2.5. Сектор правосуђа

2.5.1. Окружно Тужилаштво

У Окружном тужилаштву именована је тужитељица специјализована за малољетничко преступништво и 2013. године уз њу је био и један приправник. Али, Тужилаштво је надлежно за подручје општина Добој, Петрово, Теслић, Дервента, Модрича, Шамац, Брод, Пелагићево и Вукосавље, и подаци о малољетним преступницима дати су за цијело то подручје, те су за овај документ непосредно неупотребљиви.

Из наведених података није јасно да ли су то приједлози тужиоца или мјере суда. Очито доминирају мјере надзора (32 – центри за социјални рад и 5 – породице) према осталим мјерама (11 судских укора и 2 упућења у васпитно-поправни дом), као што је очито да нема ни васпитних препорука ни посебних обавеза. Додатно; наведено је 50 мјера, а гледано по узрасту, починилаца има 56 (11 млађих и 45 старијих малољетника).

Професионалном усавршавању посвећује се знатна пажња; у посљедње двије године тренинзи, семинари и други облици усавршавања покрили су области (а) малољетничке делинквенције, (б) насиља у породици и злостављања дјетета, (ц) права дјетета, (д) превентивни програми у локалној заједници, (е) трговина људима. Од понуђених опција, није било тренинга само из области алтернативних програма рада са дјецом и младима у сукобу са законом и проблематике дјече са поремећајем у понашању.

Тужилаштво је врло задовољно сарадњом са центрима за социјални рад, полицијом, школама, а посебно наводи Центар за ментално здравље и Сигурну кућу „Будућност“ из Модриче.

Интересантно; и Тужилаштво сматра да оно нема прилике да утиче на креирање јавних политика о малољетничком преступништву, на било ком нивоу власти у Босни и Херцеговини. Међу толико институција и општина у овом Пројекту, до сада се нико од упитаних није позитивно изјаснио на ово питање. Пошто се јавне политике и доносе и мијењају у посљедних неколико година; на основу чијег искуства и препорука се то ради?

2.5.2. Основни суд

Основни суд у Добоју надлежан је за Град Добој и Општину Петрово (77,2 + 7,0 = 84,2 хиљаде становника). Суд је именовано једног судију за малољетнике, који има једног савјетника.

У 2013. години суд је изрекао 4 судска укора и 6 мјера појачаног надзора од стране органа социјалног старања, укупно 10 санкција, све старијим малољетницима. Наведени подаци се вјероватно односе само на Добој, јер се слажу са подацима Центра за социјални рад у Добоју.

Суд сматра да рецидивитет опада, као што и слиједи из упоредних података.

У области професионалног усавршавања и судија и савјетница често учествују у облицима до-обуке у области делинквенције и уопште проблематике дјецe са поремећајем у понашању (нпр: утицај дислексије на девијантна понашања), али не и у ширим темама из ове области.

Сматрају да нису адекватно опремљени за рад са малољетницима, да имају неформалну сарадњу на линији полиција – правосуђе – центри за социјални рад, али сматрају да је сарадња са широм друштвеном срединм лоша.

Наравно, и Суд сматра да нема прилике да утиче на креирање јавних политика о малољетничком преступништву.

2.6. Невладин сектор

Удружења грађана – невладин сектор драгоцјен су савезник у превенцији малољетничког преступништва, нарочито у примарној превенцији, јер са једне стране, окупљају и окупирају пажњу младих, удаљујући их од инцидентних прилика, а са друге стране – незамјенљива су у организовању обуке и тренинга свих укључених, од самих младих до специјализованих институција у превенцији малољетничке делинквенције.

Град Добој сугерисао је да се сарадња потражи у двије невладине организације из Добоја; „Центру за развој цивилног друштва“ и „ТоПеер“. На жалост, ХРБАП упитник не садржи питања о мисији и визији удружења, што би помогло у њиховом представљању.

Центар за развој цивилног друштва, који сада има четири активиста/волонтера, не бави се непосредно дјецом, па ни дјецом и младима у сукобу са законом, али ангажманом на заштити животне средине и развоју локалне самоуправе, укључује се и у социјални

сектор, а тиме – и у питања младих, и оних из ризичних група са аспекта малољетничког преступништва.

Примјер: активисти Центра прошли су обуку, у организацији Удружења медијатора БиХ, о медијацији у породичним и кривичним предметима који укључују дјецу, и о поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Са осталим темама из ХРБАП упитника нису се имали прилике упознати, али их, везано за њихове програме, посебно занимају области заштите дјече у разводима брака и систем издржавања дјече након развода брака.

Са центрима за социјални рад општина Добој Исток и Грачаница сарађују на питањима дјече из конфликтних бракова, са Мјешовитом средњом школом у Добој Истоку сарађују у програмима „Покрени свој бизнис“ и „Волонтирај – кредитирај“, са Основном школом у истом мјесту – на пројекту „Мала школа шаха“, а са НВО „Наша будућност“ из Грачанице – на пројекту „Приоритети од значаја за околишни развој“.

Члан су бројних НВО мрежа, као „Мрежа правде“, „Мрежа за изградњу мира“, „Хоризонт 2024 – Савез за економску и социјалну подршку“, Мрежа „Аццоунт“, СЕЛДИ Мрежа за Југоисточну Европу, итд.

Сматрају да имају одговарајуће услове за рад – простор и основну опрему.

ТоПеер – располаже импресивним кадровским потенцијалом, јер поред 4 професионална активиста (рад на одређено вријеме или уговор о дјелу), има и 19 активних омладинаца – волонтера, те 4 стручна радника (дефектолога, социјалног радника и два психолога). Такође сматрају да имају добар простор и основну опрему за рад.

Наводе да су у посљедње двије године похађали све теме које набраја ХРБАП упитник, мада за будуће вријеме поново сматрају потребним тренинг из области трговине дјецом и насиља у породици, као и занимљиву тему: „негативна улога интернета у развоју дјетета, посебно на агресивна понашања“.

Тренутно раде са 19 дјече из материјално необезбијеђених и/или дисфункционалних породица, односно дјече под ризиком. Трагају за добрим пројектима, који ће помирити захтјеве страних спонзора да НВО сектор утиче на локалну управу да она, а не он рјешава проблеме, и локалне управе, која избјегава сарадњу са локалним НВО сектором.

ДЕФИНИСАНИ ПРОБЛЕМИ произашли из анализе станја малољетничког преступништва

1– Област делинквенције, односно ризичне групе:

- На подручју Града постоје малољетничке банде – навијачке скупине које праве проблеме
- Међу малољетницима је примјећено повећано конзумирање алкохолних пића и наркотичких средстава на јавним мјестима

2 – Област примарне превенције:

- На подручју Града Добоја не постоји центар за младе, васпитни центар нити дневни центар
- У Граду Добоју постоји недостатак садржаја за дјецу и младе
- Изразито лоша комуникација између школа и родитеља, те незаинтересованост родитеља за сарадњу са школама и стручним радницима који у школама раде.
- Наставници у школама немају довољно мотивације, те нема правилника за рад са родитељима
- Недовољна сарадња између институција на подручју Града Добоја, тренутно једини вид сарадње је само формална сарадња
- У институцијама је недостатак стручних радника
- Не постоји аналитички приступ од стране институција појединачно
- Не постоји један начин прикупљања података и размјене између институција, све институције раде засебно по својим оквирима.
- Непрепознавање улоге организација цивилног друштва у процесу превенције, анализе и прикупљања података
- Нема примјене споразума о сарадњи са цивилним сектором на подручју Града Добоја.
- На сједницама Скупштине Града Добој се не расправља о теми малољетничког преступништва у задње 2,5 године.
- Проблематика малољетничког преступништва није уврштена у приоритете за расподјелу средстава
- Укинута је комисија за питања младих, тј канцеларија за младе која је радила у склопу Градске управе.
- Средства информисања нису довољно укључена у проблематику малољетничког преступништва

3 – Секундарна превенција

- Родитељи малољетника која су починили кривично дјело, такође и малољетници који су поцинили кривично дјело нису довољно информисани о посљедицама чињена кривичних дјела
- За малољетнике у сукобу са законом не постоје адекватне институције за ресоцијализацију
- У тужилаштву само једна тужитељица посједује сертификат за рад са малољетницима у сукобу са законом
- Васпитне препоруке се не примјењују у довољној мјери.

СИСТЕМ СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА И СТРАТЕШКИХ ПРОГРАМА ЗА СУПРОТСТАВЉАЊЕ МАЛОЉЕТНИЧКОМ ПРЕСТУПНИШТВУ

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. Успоставити систем превентивних програма и активности усмјерених на стварање услова за правилан социјални развој дјеце и оснаживање друштвено прихватљивих облика понашања.

- Стратешки програм 1.1. - Ојачати капацитете образовних установа за провођење мјера превенције неприхватљивог понашања дјеце и отклонити идентификоване факторе који могу довести до таквог понашања.
- Стратешки програм 1.2. - Провести сет плански осмишљених и организовано предузетих мјера превенције малољетничког преступништва, са фокусом на најзаступљеније облике недопуштеног понашања.
- Стратешки програм 1.3. - Развити превентивне програме који ће третирати дјецу у ризику (секундарна превенција).

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2. Повећати ефикасност и ефективност откривања и реаговања на преступништво дјеце и малољетника, са фокусом на примјену алтернативних мјера у реакцији.

- Стратешки програм 2.1. - Повећати стопу откривености малољетничког преступништва кроз јачање повјерења грађана у реакцију органа формалне социјалне контроле и промовисање рада у најбољем интересу дјетета.
- Стратешки програм 2.2. - Унаприједити поступање са дјецом и малољетницима који се у кривичном поступку јављају као осумњичени, жртве или свједоци, у сврху поступања у најбољем интересу дјетета.
- Стратешки програм 2.3. - Унаприједити услове за примјену и извршење алтернативних мјера, те промовисати њихову сврху.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3. Развити одржив систем подршке у супротстављању малољетничком преступништвоу кроз сет системски усмјерених активности.

- Стратешки програм 3.1. - Успоставити капацитете за координацију и праћење provedбе Акционог плана.
- Стратешки програм 3.2. - Осигурати синергију дјеловања и одрживе механизме финансирања за provedбу активности из Акционог плана.

План активности

**за реализацију стратешких циљева и стратешких програма
превенције малољетничког преступништва и примјене
алтернативних мјера**

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1.

Успоставити систем превентивних програма и активности усмјерених на стварање услова за правилан социјални развој дјече и оснаживање друштвено прихватљивих облика понашања

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 1.1. Ојачати капацитете образовних установа за провођење мјера превенције неприхватљивог понашања дјече, те јачати њихове инфраструктурне и просторне капацитете неопходне за правилан развој дјече.

Бр. акт.	Активности у циљу реализације стратешког програма	Временски рок	Носитељи активности	Средства		Индикатори реализације	Индикатори успјеха/утицаја
				Буџетска	Донаторска		
1.1.1.	Процијенити капацитете основних и средњих школа у погледу броја запослених стручних сарадника (педагози, психолози, социјални радници, дефектолози), те њихових услова за рад. На основу извршене анализе предузети кораке ка унапрјеђењу савјетодавног рада у школама.	10 мјесеци по усвајању Акционог плана	Све школе на подручју града	Да	-	Анализе проведене. Сачињен извјештај и упућене иницијативе за унапрјеђење идентификованих ограничења.	Унапријеђен савјетодавни рад у основним и средњим школама. У основним и средњим школама запослен је адекватан савјетодавни кадар, који ради у адекватном окружењу.
1.1.2.	Организовати обуке за стручне сараднике (педагози, психолози, социјални радници, дефектолози), наставнике и родитеље у основним и средњим	4 мјесеца по усвајању Акционог плана	Све школе на подручју града Добоја уз асистенцију Бироа за	-	Да	Проведене обуке за стручне сараднике (педагози, психолози, социјални радници, дефектолози) родитеље и	Стручни сарадници упознати са добрим праксама у провођењу мјера превенције и алтернативних мјера

	школама на тему преступништва дјеце и младих, посљедица преступништва ненасилне комуникације са дјецом и дјечијих права.		људска права			наставнике.	реаговања на преступништво младих.
1.1.3	Организовати едукацију дјеце у основним и средњим школама о правима дјетета, преступништва дјеце и младих, посљедица преступништва ненасилне комуникације са дјецом	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	Све школе на подручју града			Најмање 50% школа имају урађен програм едукације у годишњем плану школе Број одржаних едукативних семинара и радионица	Смањен број случајева насиља у школама и других облика неприхватљивог понашања у школама
1.1.4.	Након проведене анализе унаприједити просторне и инфраструктурне капацитете образовних институција неопходних за правилан развој дјеце, а који ће осигурати: • одвијање спортских и рекреативних активности дјеце у оквиру наставног програма и у оквиру ваннаставних активности,	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Одсјек за друштвене дјелатности у градској управи	Да	Да	Просторни и инфраструктурни капацитети унапрјеђени	Већи број дјеце укључен у ваннаставне спортске и рекреативне активности

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 1.2. Провести сет плански осмишљених и организовано предузетих мјера превенције малолетничког преступништва, са фокусом на најзаступљеније облике недопуштеног понашања.

<u>Бр. акт.</u>	<u>Активности у циљу реализације стратешког програма</u>	<u>Временски рок</u>	<u>Носитељи активности</u>	<u>Средства</u>		<u>Индикатори реализације</u>	<u>Индикатори успјеха/утицаја</u>
				<u>Буџетска</u>	<u>Донаторска</u>		
1.2.1.	Међу ученицима промовисати добре праксе у ваннаставним активностима и провести испитивање ученика у циљу одређивања њихових афинитета према врстама ваннаставних активности.	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	Све школе на подручју града Добоја	-	-	Ученици упознати са могућим облицима ваннаставних активности и исказали своје афинитете кроз писмене исказе.	Образовне институције располажу чињеницама о афинитетима дјеце према врсти ваннаставних активности.
1.2.2.	На основу резултата претходне активности предузети кораке ка повећању броја дјеце укључене у ваннаставне активности и водити евиденције о редовности похађања истих.	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	Све школе на подручју града Добоја	-	-	У складу са могућностима школа, организоване ваннаставне активности према одређености већих група ученика.	Повећан број дјеце укључене у ваннаставне активности.
1.2.3.	Провести сет плански осмишљених активности у циљу превенције злоупотребе опојних дрога	Континуирано	ЦЈБ Добој и школе	Да		Број одржаних радионица на задату тему	Доступност дроге у школи и око школе умањена
1.2.4.	Унаприједити provedбу закона који третирају ограничење доступности	Континуирано	Инспекцијски органи, МУП	-	-	Број контрола надлежних органа.	Смањена доступност алкохола и духанских производа

алкохола и цигарета малољетним особама, као и одредби које забрањују учешће малољетника у играма на срећу и њихово присуство у просторијама за игре на срећу. Те ограничења кретања малољетника након 22/23 сата.			РС				за малољетнике. Смањено учешће дјеце у играма на срећу.

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 1.3. Развити и пилотирати превентивне програме који ће третирати дјецу у ризику (секундарна превенција).

<u>Бр. акт.</u>	<u>Активности у циљу реализације стратешког програма</u>	<u>Временски рок</u>	<u>Носитељи активности</u>	<u>Средства</u>		<u>Индикатори реализације</u>	<u>Индикатори успјеха/утицаја</u>
				<u>Буџетска</u>	<u>Донаторска</u>		
1.3.1.	Организовати радионице експерата из односне области у циљу креирања програма секундарне превенције.	3 мјесеца по усвајању Акционог плана	Радна група	-	Да	Радионице за експерте организоване.	Програми секундарне превенције креирани у складу са околностима на локалном нивоу.
1.3.2.	Осигурати услове за примјену пилот програма секундарне превенције.	8 мјесеци по усвајању Акционог плана	Све институције надлежне за провођење активности	Да	-	Одабране установе које ће бити укључене у пилот програм. Представници одабраних	Испуњени сви услови за примјену пилот програма секундарне превенције.

						институција узели активно учешће у пилот пројекту.	
1.3.3.	Извршити едукацију носитеља активности мјера превенције у пилот пројекту.	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	Носитељи активности мјера секундарне превенције	-	Да	Носитељи активности у одабраним установама прошли едукацију.	Носитељи активности спремни да примјењују програм.
1.3.4.	Имплементирати пилот програм секундарне превенције.	Континуирано	Носитељи активности мјера секундарне превенције	-	-	Број дјеце укључене у пилот програм.	Пилот програм секундарне превенције успостављен на подручју града Добој.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2.

Повећати ефикасност и ефективност откривања и реаговања на преступништво дјече и малољетника, са фокусом на примјену алтернативних мјера у реакцији.

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 2.1. Повећати стопу откривености малољетничког преступништва кроз јачање повјерења грађана у реакцију органа формалне социјалне контроле и промовисање рада у најбољем интересу дјетета.

Бр. акт.	Активности у циљу реализације стратешког програма	Временски рок	Носитељи активности	Средства		Индикатори реализације	Индикатори успјеха/утицаја
				Буџетска	Донаторска		
2.1.1.	Провести студију о самопријављеној делинквенцији у основним школама са подручја града Добој	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	Школе на подручју града Добоја уз подршку Института за друштвена истраживања Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци и ЦПРЦ-а.	-	Да	Проведено испитивање према најсавременијим методама које гарантују највећи ниво заштите права дјетета (Рад на таблетима <i>и on-line i of line mod</i>). Сачињен извјештај са резултатима и препорукама на основу студије о самопријављеној делинквенцији.	Постоји сазнање, утемељено на научној методологији, о узроцима и појавним облицима предделинквентног и делинквентног понашања дјече, које осигурава дјеловање засновано на чињеницама.
2.1.2.	Континуирано стручно усавршавање везано за	18 мјесеци по усвајању	Биро за људска права	-	Да	Носитељи активности у	Носитељи активности спремни да примјењују

	природу пријеступништва младих (обим, структуру, узроке, услове...) и алтернативне начине реаговања на пријеступништво	Акционог плана				одабраним установама прошли едукацију.	програм у складу са новоусвојеним знањима.
2.1.3.	Преглед/анализа потребних људских ресурса предвиђених законом (стручни савјетници)	12 мјесеци по усвајању Акционог плана	Биро за људска права и радна група	-	Да	Сачињена детаљна анализа постојећих и потребних људских ресурса неопходних за адекватну примјену Закона.	Покренута иницијатива за реализацију закључака до којих се дошло детаљном анализом.
2.1.4.	Проводити континуирану јавну кампању о систему алтернативним мјерама и третману дјеце у сукобу са законом, у циљу информисања јавног мњења о сврси такве реакције и повећања повјерења у систем реаговања на преступничко понашање дјеце.	Континуирано	Град Добој уз подршку свих носитеља активности у Акционом плану	Да	Да	Број одржаних Прес-конференције. Број иступа у медијима. Дистрибуирани материјали.	Повећана свијест и знања јавног мњења о алтернативном реаговању на преступништво дјеце, и реакцији на такво понашање.
2.1.5.	Кроз дјеловање полицајца у заједници унаприједити повјерење дјеце и младих у	Континуирано	МУП РС - ЦЈБ Добоја	-	-	Број полицијских посјета образовним институцијама. Извјештаји о раду	Повећано повјерење дјеце и младих у полицију и органе правосуђа.

	полицију и органе правосуђа у циљу повећања броја пријављених случајева малељетничког преступништва.					школског полицајца.	
2.1.6.	Израдити водич за пријављивање кривичних дјела од стране дјете које су била жртве кривичног дјела.	3 мјесеца по усвајању Акционог плана	МУП РС- ЦЈБ Добој	-	-	Информације израђене и учињене доступнима.	Дјеца жртве кривичних дјела охрабрена да пријављују догађаје којима су виктимизирани.

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 2.2. Унаприједити поступање са дјецом и малољетницима који се у кривичном поступку јављају као осимњичени, жртве или свјedoци, у сврху поступања у најбољем интересу дјетета.

Бр. акт.	Активности у циљу реализације стратешког програма	Временски рок	Носитељи активности	Средства		Индикатори реализације	Индикатори успјеха/утицаја
				Буџетска	Донаторска		
2.2.1.	Опремити просторију за рад са дјецом и малољетницима у кривичном поступку на подручју које оперативно покрива ЦЈБ Добој.	6 мјесеци по усвајању Акционог плана	ЦЈБ Добој	Да (Простор)	Да (УНИЦЕФ – опремање простора)	МУП РС – ЦЈБ Добој осигурали просторију на територији општине Добој УНИЦЕФ опремио просторију	На подручју које оперативно покрива ЦЈБ Добој, рад са дјецом и малољетницима у кривичном поступку одвија се у адекватним просторијама.

2.2.2.	Ојачати капацитете органа социјалног старања у контексту рада са дјецом у сукобу са законом, кроз јачање просторних капацитета и провођење обука.	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Град Добој, ЦСР	Да (Општине)	Да	Број особа из ЦСР које су прошле обуке о алтернативним мјерама. Изграђени адекватни приступи за дјецу са инвалидитетом, у ЦСР који их нису имали.	Органи социјалног старања са подручја града Добоја располажу потребним капацитетима за рад са дјецом у сукобу са законом.

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 2.3. Унаприједити услове за примјену и извршење алтернативних мјера, те промовисати њихову сврху.

<u>Бр. акт.</u>	<u>Активности у циљу реализације стратешког програма</u>	<u>Временски рок</u>	<u>Носитељи активности</u>	<u>Средства</u>		<u>Индикатори реализације</u>	<u>Индикатори успјеха/утицаја</u>
				<u>Буџетска</u>	<u>Донаторска</u>		
2.3.1.	Израдити и потписати протокол о сарадњи између институција укљученим у процес	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Град и надлежне институције као партнери	Да		Потписан протокол о сарадњи	Бржи проток информација између служби формалне социјалне контроле и ефикаснији третман дјеце у контакту са законом
2.3.2.	Осигурати већу учинковитост у реакцији на преступништво дјеце кроз одржавање	3 мјесеца по усвајању Акционог плана	МУП РС - ЦЈБ Добој, Окружно тужилаштво Добој, Основни суд у	-	Да	Планирана и реализована обука за полицијске службенике,	Ефикасније дјеловање органа формалне социјалне контроле и повећан број

	заједничке обуке полицајских службеника, тужилаца и судија.		Добоју			тужиоце и судије	изречених алтернативних мјера.
2.3.3.	Идентификовати предузећа и организације у којима би се проводила васпитна препорука укључивање у рад, без надокнаде, у хуманитарне организације или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Центар за социјални рад	Да		Идентификована предузећа и организације	Чешћа и одржива примјена ове васпитне препоруке
2.3.4.	Израдити смјернице за примјену васпитне препоруке лијечење у одговарајућој здравственој установи	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Центар за социјални рад у сарадњи са Центром за ментално здравље и другим здравственим институцијама		Да	Израђене смјернице	Чешћа и одржива примјена ове васпитне препоруке
2.3.5.	Израдити смјернице за примјену васпитне препоруке укључивање у рад, без надокнаде, у хуманитарне организације или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Центар за социјални рад у сарадњи са идентификованим предузећима и организацијама		Да	Израђене смјернице	Чешћа и одржива примјена ове васпитне препоруке
2.3.6.	Израдити смјернице за примјену мјере „Редовно похађање школе или редован одлазак на посао“ у свим основним и	3 мјесеца по усвајању Акционог плана	Школе и Радни тим уз подршку Бироа	-	Да	Израђене смјернице“	Чешћа и одржива примјена ове васпитне препоруке

	средњим школама.						
2.3.7.	Извршити едукацију одређених привредних друштава и НВО о сврси алтернативних мјера и мотивисати их за партиципацију у извршењу мјере „Укључивање у рад, без накнаде, у хуманитарне организације или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја“.	12 мјесеци од усвајању Акционог плана	Град Добој уз асистенцију Бироа за људска права	-	Да	Идентифицирана погодна привредна друштва и НВО на подручју града Добоја. Одржани састанци са представницима истих.	Повећана могућности за примјену васпитне препоруке из описа активности.
2.3.8.	Успоставити дневни центар у склопу Центра за социјални рад за дјецу у сукобу са законом, на подручју града.	12 мјесеци по усвајању Акционог плана	ЦСР и Биро за људска права	Да (осигурати простор 70-100 м ²)	Да	Обезбјеђене просторије за дневни центар. Дневни центар опремљен. Број запослених радника и број волонтера.	На подручју град постоје основни капацитети за примјену алтернативних мјера које захтијевају боравак у дневном центру.
2.3.9.	Израдити смјернице за провођење васпитне препоруке укључивање у појединачни или групни третман одгојних, образовних, психолошких и других савјетовалишта.	12 мјесеци по усвајању Акционог плана	Центар за социјални рад		Да	Идентификована предузећа и организације	Чешћа и одржива примјена ове васпитне препоруке

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3.

Развити одржив систем подршке у супротстављању малољетничком преступништву
крз сет системски усмјерених активности

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 3.1. Успоставити капацитете за координацију и праћење provedбе Акционог плана.

Бр. акт.	Активности у циљу реализације стратешког програма	Временски рок	Носитељи активности	Средства		Индикатори реализације	Индикатори успјеха/утицаја
				Буџетска	Донаторска		
3.1.1.	Проширити мандат Радног тима на мониторинг и координацију provedбе Акционог плана. Иницирати преименовање радне групе у комисију	1 мјесец по усвајању Акционог плана	Радни тим	-	-	Донијета одлука о вршењу мониторинга и координације Акционог плана од стране Радног тима.	Успостављено тијело за координацију и праћење provedбе Акционог плана.
3.1.2.	Организовати редовне састанке Комисије	Континуирано	Комисија за праћење		Да	Одржани састанци	Убрзана размјена информација и боља координација међу надлежним институцијама у provedби акционог плана
3.1.3.	Усвојити пословник о раду, методологију и принципе рада Радног	4 мјесеца по усвајању Акционог плана	Радни Тим	-	-	Усвојен пословник о раду Радног тима. Сачињен план	Тијело за координацију и праћење provedбе Акционог плана усвојило

	тима.					провођења мониторинга и евалуације. Свака од институција задужених за provedбу неке од активности из Акционог плана именовала контакт особу.	методологију рада.
3.1.4.	Повезати додјеле буџетских средстава са provedбом акционог плана	3 мј по усвајању Акционог плана	Градска управа	-		Већи број подржаних пројеката	Већи број пројектних апликација које су повезане са реализацијом активности из акционог плана
3.1.5.	Редовно извјештавати Скупштину Града о резултатима акционог плана	3 мјесеца по усвајању Акционог плана	Радни тим уз подршку Бироа	-	-	Проведена анализа тренутне ситуације и састављен извјештај.	Прије провођења планираних активности процијењена ситуација у области проблематике „дјеца у сукобу са законом“.

СТРАТЕШКИ ПРОГРАМ 3.2. Осигурати синергију дјеловања и одрживе механизме финансирања за provedбу активности из Акционог плана.

<u>Бр. акт.</u>	<u>Активности у циљу реализације стратешког програма</u>	<u>Временски рок</u>	<u>Носитељи активности</u>	<u>Средства</u>		<u>Индикатори реализације</u>	<u>Индикатори успјеха/утицаја</u>
				<u>Буџетска</u>	<u>Донаторска</u>		
3.2.1.	Унаприједити сарадњу између свих актера (заинтересованих страна) у супротстављању малољетничком преступништву на подручју града Добој, користећи се, али неограничавајући се на потписивање протокола о сарадњи.	Континуирано	Све институције/установе носитељи активности у Акционом плану	-	-	Број потписаних протокола о сарадњи. Број заједнички реализованих активности.	Институције са подручја града Добој остварују сарадњу која им омогућава ефикасну provedбу активности из Акционог плана и других активности у циљу заштите дјече.
3.2.2.	Активно укључити локалне медије у промоцију превентивних мјера и алтернативних видова реакције на преступништво дјече и младих, у циљу стварања повољне климе за дјеловање у најбољем интересу дјетета.	Континуирано	Град Добој и локални медији	Да	-	Број медијских извјештаја о Акционом плану и активностима из њега.	Јавно мњење упознато са постојањем Акционог плана као израза системског рјешавања проблема малољетничког преступништва.
3.2.3.	Осигурати да Град Добој у оквир својих могућности	Континуирано	град Добој	-	-	Број општина која издвајају	Локална самоуправа активно подстиче

	планира средства у буџету у циљу реализације активности из Акционог плана.					средства. Висина издвојених средстава.	provedбу Акционог плана и других активности у супротстављању малолетничком преступништву.